Förord

Vi tycker att vi lever i ett modernt och jämställt samhälle. Det är trots allt bara 101 år sedan beslutet togs om att kvinnor skulle få väljas in i kommunala församlingar. Året därpå 1910 var det första valet i Sverige då 37 kvinnor invaldes i olika församlingar . Intressant är dock att vi inte fick allmän rösträtt för kvinnor förrän 1921. Frankrike och Italien var ännu senare än Sverige och i dessa länder fick inte kvinnorna rösträtt förrän efter andra världskriget.

1997 upphörde Moderata Kvinnoförbundet som förbund och ersattes av ett nätverk , Moderatkvinnorna med en länsansvarig kvinna.

Efter denna snabba historiska tillbakablick tycker jag att det känns väldigt positivt att se framåt och är stolt över den verksamhet vi bedriver i dag. Moderatkvinnorna har en rikstäckande verksamhet med stora rådsträffar två gånger per år. Många olika beslut tas på dessa råd och kampanjer inleds ofta från dessa råd. En av de senaste stora kampanjerna handlar om fenomenet Grooming. Det finns ingen bra svensk översättning men det betyder textförförelse på nätet. Grooming handlar om hur män i olika åldrar utger sig för att vara unga flickor och söker kontakt via olika chatsidor på Internet. När en kontakt etablerats föreslås ofta en träff någonstans. Grooming är sedan 1 juli 2009 enligt lag förbjudet.

Moderatkvinnorna i Västerbotten vill med vårt arbete öka kvinnors intresse att bli aktiva inom politiken. Vi vill även fokusera våra frågor på mer kvinnliga intresseområden och på så sätt skapa kvinnliga förebilder inom den Moderata politiken. Då Moderaterna genom tiderna ansetts vara ett ”gubb parti” så finns ett stort behov att övertyga kvinnliga väljare att Moderaterna är ett parti även för kvinnor.

För att kunna flyga
måste skalet klyvas
och den ömtåliga kroppen
blottas

För att man ska kunna flyga
måste man stå högst upp
på strået
också om det böjer sig
och svindeln kommer

För att man ska kunna flyga
måste modet
vara något större än rädslan
och en gynnsam vind råda

okänd poet

Elisabeth Björnsdotter Rahm,
ordförande Moderatkvinnorna
Västerbotten

100 år med rätt till plats i fullmäktige – och fortsatt kamp för makt

Moderata kvinnor i Västerbotten

Allmänt om kvinnorörelsen

Kvinnornas kamp för rösträtt började på allvar med de engelska överklasskvinnor som i 1900-talets början – iklädda långa kjolar, korsetter och vackra hattar – brände hus, kedjade fast sig i underhuset och på 10 Downing Street, slängde brandbomber i brevlådor och hungerstrejkade i sin kamp för kvinnors rösträtt. De använde sig av uppseendeväckande, våldsamma och föga ladylika metoder men med en viktig och uttalad princip: nämligen att aldrig använda våld mot människor. Suffragetternas (namnet kommer från det engelska ordet för rösträtt: suffrage) kamp spred sig även till Sverige.

I Sverige bildades 1903 Landsförening för Kvinnans Politiska Rösträtt (LKPR) med 237 rösträttsföreningar över hela landet med som mest 17 000 medlemmar. År 1914 hade kvinnorna samlat in 360 000 namnundersskrifter för kvinnlig rösträtt – ett stordåd i en tid när det inte fanns några etermedia som snabbt spred information. Föreningen upphörde 1921, när man tyckte sig ha uppnått sitt mål.

Föreningens tidning hette helt enkelt ”Rösträtt för kvinnor”. Mottot var: *Vi kunna aldrig göra så mycket för en stor sak som en stor sak kan göra för oss.*

1910 blev kvinnor valbara

När Karl Staaffs liberala regering föll på rösträttsfrågan blev Arvid Lindman statsminister i en moderatkonservativ regering. Genom stor politisk fingerfärdighet lyckades Lindman lösa rösträttsfrågan genom beslutet om allmän rösträtt för män, enligt "dubbelproportionalismens" princip, det vill säga med proportionella val till båda kamrarna. Då kvinnor med egen debetsedel hade rösträtt till kommuner enades man om att de skulle få rätt till representation i kommun- och stadsfullmäktigeförsamlingar. Dessutom skulle beslutet gälla även gift kvinna. Beslutet togs 1907 och 1909, samtidigt med rösträttsutvidgningen för män till andra kammaren. Det vill säga i två på varandra följande riksmöten, eftersom det var en grundlagsändring.

Allmän rösträttsreform

Åren 1913–35 var Arvid Lindman ordförande i högerns riksorganisation, Allmänna valmansförbundet (AVF), och som sådan pådrivande i arbetet på att modernisera partiets organisation, särskilt efter författningsrevisionen 1918 som innebar allmän rösträtt. Enligt överenskommelsen vid författningsrevisionen ägde nyval rum till såväl första som andra

kammaren 1921. Väljarkåren till andra kammaren hade vuxit från 19,3 procent av folkmängden 1911 till 54,3 procent. De socialistiska partierna vann vid valen på de borgerligas bekostnad. Första och andra kammarens sammansättning blev 40 resp. 61 höger, 18 resp. 21 bondeförbundare, 38 resp. 41 liberaler, 50 resp. 93 socialdemokrater, 1 resp. 6 vänstersocialister och 1 resp. 7 kommunister samt 2 resp. 1 vildar. Fem kvinnor valdes in i riksdagen 1921. Bland dem var Kerstin Hesselgren (första kammaren) och Elisabeth Tamm (andra kammaren) liberaler, Bertha Wellin (andra kammaren, AVF samt Agda Östlund och Nelly Thüring, båda socialdemokrater i andra kammaren. Regeringen avgick, och Hjalmar Branting bildade som stats- och utrikesminister sin andra ministär.

Äntligen hade kvinnorna fått sin rösträtt! Högerrörelsen var emellertid inte enig när rösträttskampen brann som hetast i mitten av tio-talet. Ungsvenskarna bedrev en aktiv motståndsrörelse. Även en del kvinnor propagerade aktivt mot införande av kvinnors rösträtt. Hur detta togs upp bland kvinnor runt om i landet är ovisst, men en inte allt för vågad gissning är att de kvinnor som engagerat sig i rösträttsföreningen struntade blankt i vad deras bakåtsträvande systrar och bröder tyckte i frågan.

Den första fullmäktigekvinnan i landsorten

När det 1910 för första gången blev möjligt att välja in kvinnor i stadsfullmäktige blev Umeå först ut i landsorten. Redan i april 1910 valdes banktjänstemannen och moderatkvinnan Helena Ljungberg in i fullmäktige vid ett fyllnadsval. Denna historiska händelse kommenterades inte med ett ord i den frisinnade tidningen Westerbotten Kuriren, men sporrade fler kvinnor i Umeå att kandidera.
(Om detta står mer att läsa i boken ”Moderata kvinnor i stad och kommun efter 1909”)

Helena Ljungberg.

År 1903 bildades i Umeå en lokalavdelning av den borgerliga Landsföreningen för Kvinnors Politiska Rösträtt (LKPR). Ledande i denna var telegrafisten Ingeborg Öquist, som var ordförande, samt bankkassörskan **Helena Ljungberg** och seminarieadjunkten Anna Grönfeldt. Ingeborg Öquist och Anna Grönfeldt tillhörde de frisinnade medan Helena Ljungberg var högerkvinna. Helena Ljungberg invaldes redan i april 1910 i stadsfullmäktige genom ett fyllnadsval och blev därmed den första kvinnliga stadsfullmäktigeledamoten i landsorten. Hon omvaldes vid ordinarie val hösten 1910 då även den frisinnade kandidaten Anna Grönfeldt invaldes i stadsfullmäktige i Umeå.

Grönfeldt och Ljungberg var typiska exempel på de politiskt aktiva ”fröknarna”, d.v.s. yrkesverksamma, självförsörjande kvinnor som sakta började träda in på den manligt dominerade arbetsmarknaden. I Umeå var det framför allt på folkskoleseminariet, bankerna, telegrafen och telefonstationerna som dessa kvinnor arbetade.

Ytterligare en moderat pionjär framträdde tidigt nämligen föreståndarinnan Fanny Holmberg, som invaldes i LKPR:s styrelse 1913. Hon kom sedermera att vara med och bilda den Moderata kvinnoklubben i Umeå.

De första moderata kvinnorna i stadsfullmäktige i Umeå

Helena Ljungberg var alltså invald i stadsfullmäktige redan vid ett fyllnadsval i april 1910.

Svea Karlsson var invald i stadsfullmäktige 1919 och avsade sig uppdraget 13 juni 1924 pg.a avflyttning från staden. Hon var ledamot i 3:e beredningsutskottet.

Anna Hörnell blev invald i fullmäktige den 19 februari 1921 som ersättare efter bankdirektören Sven Benckert och satt kvar till 1930. Anna Hörnell fick förtroende att sitta i det tredje beredningsutskottet, vilket får anses vara ett tungt uppdrag i sammanhanget. Annas omsorger i fullmäktige handlade mycket om att värna kvinnors rätt och kvinnors ekonomi. Hennes första motion till fullmäktige handlade till exempel om att skolkökslärarinnan Mina Lönnberg skulle erhålla fri bostad. Motionen avslogs. Större lycka hade hon när hon 1924 motionerade om att stadsfullmäktige måtte bevilja Fredrika-Bremer-Förbundets sjuksköterskebyrå i Umeå 50 kronor per månad till att anställa en sjuksköterska. Denna motion bifölls och den 6 december samma år beviljades Fredrika-Bremer-Förbundet ett anslag på 600 kronor till en sjuksköterska för verksamhetsåret 1925. Anna Hörnell var, i likhet med de flesta av sina kvinnliga politiska kollegor, en yrkesverksam fröken. Hon tjänade sitt uppehälle som lärarinna. I seklets början underlättade helt säkert ”frökenståndet” om kvinnor ville engagera sig politiskt.

Ester Lindgren var invald i stadsfullmäktige vid 1920 års val och satt kvar till 1930.

Efter valet 1922 fanns tre kvinnliga moderater i stadsfullmäktige.

Anna Hörnell, Ester Lindgren och Fanny Holmberg.

Fanny Holmberg avböjde länge inviterna om en plats på fullmäktigelistan, men gav så småningom vika för trycket. Hon invaldes 1922 och satt kvar till 1926 och hela tiden var hon även Hälsovårdsnämnden trogen, där hon inträdde redan efter 1919 års val och satt kvar till 1928. När hon avgick 1926 ur stadsfullmäktige var det på egen begäran.

1922, när listan till 1922 års val hade fastställts skrev Anna Hörnell ett brev till vännen Fanny Holmberg, där hon urskuldar sig för att hon hamnat före Fanny på listan.

Brevet inleds med att beskriva det vackra vädret, men sedan kommer hon till saken:

Då du nu är borta till den 15 juli, måste jag göra mig till ”valmakare”, att Tekla med sina många hushålls- och examensbestyr skulle göra det, var ju ej att vänta, och före d. 15 juli skulle förslaget från vår förening vara insänt till mod.styrelsen. Alltså bad jag Tekla, Ruth, Elin och Ester komma till mig en afton innan de skulle begiva sig till sina respektive

sommarnöjen. Sammanträdet började helt gemytligt vid kaffebordet, men slutade för mig på ett högst obehagligt sätt. Som du vet har jag med ditt goda minne hela tiden sagt, att jag på inga villkor skulle låta uppsätta mig i år, och nu kan du sedan få höra av dem, att de rakt tvingade mig att låta sätta upp mig. Och inte nog med det utan jag- såsom ha varit med längre – skulle sättas upp före dig. Ja, jag rår inte för det, valutgången vet man ju ändå inte. Vi enades om att vi skulle sätta upp Ester Lindgrens namn först, för att vi riktigt skulle poängtera att vi ville ha in henne, och så när jag talar med henne går hon med på att låta sig uppsättas endast på det villkor att hon skulle komma efter mig. Således ett nytt obehag för mig.

Fanny Holmberg blev förmodligen väldigt stött över att ha blivit utmanövrerad på detta sätt. Hon avböjde därför att stå på listan, vilket framgår av följande brevväxling:

Fröken Fanny Holmberg
Umeå.

Styrelsen för Umeå Moderata Kvinnoklubb ber härmed att genom din sekreterare få framställa en förfrågan, huruvida Ni är villig att låta uppställa Eder till kandidat vid instundande stadsfullmäktigeval.

Svar torde lämnas före tisd. d. 10 okt.

Umeå d. 8 okt. 1922

Anna Hörnell.

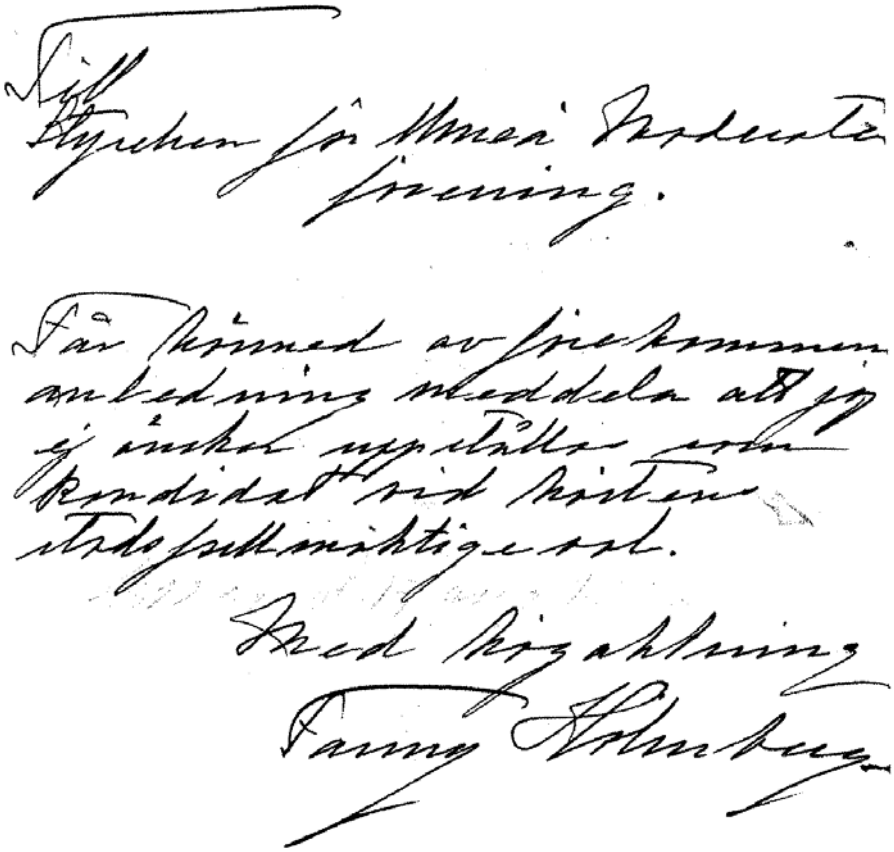
Till
Styrelsen för Umeå Moderata
förening.

Är förhindrad av familjekommun
anledning meddela att jag
ej önskar uppställas som
kandidat vid kommun-
stadsfullmäktigevalet.

Med hälsning
Fanny Holmberg

Kvinnorna kräver inflytande

Umeå moderata kommunförening bildads 1910, men det var först nästan tio år senare som kvinnorna fick något inflytande i nomineringsprocessen. Inför 1919 års val beslöt styrelsen för Umeå moderata kommun- och valmansförening på förslag av ”damerna” att förstärka sin valkommitté med följande personer:

Fröken Helena Ljungberg (den första fullmäktige), fru Olivia Öhman, fru Anna Gillberg, fru Olga Lindström, fröken Henny Schönfelt, fru Signe Örtenblad, fru Ester Ulfhjelm, fru Elin Arner, fru Ester Lindgren, fröken Anna Hörnell, fru Gunhild Berg, syster Hilma Lindén, fröken Tekla Byström, fru Karin Andersson och fru Anna Nielsén.

Vid samma tillfälle godkändes också en lista på moderat sinnade kvinnor som insändes till Allmänna valmansförbundets kvinnokommité.

Av protokoll från den 11 mars 1919 från Umeå Moderata kommunal- och valmansförening framgår att sammanlagt fem kvinnor föreslogs på de två listor som fastställdes inför stadsfullmäktigevalet, nämligen: på 4-årslistan: plats 4, fru Svea Karlsson, plats 7 fru Selma Bergström, plats 11 fru Signe Örtenblad. På 2-årslistan placerades fru Anna Gillberg på tredje plats och fru Ester Lindgren på trettonde plats. Invald i statsfullmäktige under listnamnet ”Sparsamhetsvännerna”blev endast fru Svea Karlsson vid 1919 års val.

Vid årsmötet med Umeå Moderata kommunal- och valmansförening den 31 januari 1920 antogs nya stadgar och styrelsen utökades till åtta ledamöter utöver ordförande samt fem suppleanter. Då invaldes också för första gången kvinnor i styrelsen, nämligen fröken Anna Hörnell, fru Svea Karlsson och fröken Anna Thalén. Till suppleant nyvaldes fru Oliva Öhman. Redan vid nästa sammanträde den 20 mars samma år hade en avsägelse inkommit från fröken Thalén, vilken beviljades.

Den 8 november 1920 ändrades föreningens namn från Umeå Moderata kommunal- och valmansförening till Umeå moderata förening. Vid samma möte fastställdes provvalslistan inför 1920 års val. Den innehöll 19 namn varav tre kvinnor, nämligen fru Karin Andersson, föreståndarinna Fanny Holmberg och fru Anna Lundmark-Löf.

Vid ett styrelsemöte den 11 november beslöt styrelsen att komplettera listan med ytterligare tre namn varav en kvinna, Julia Segren.

Verksamheten i länet

Högerkvinnorna har gjort ovärderliga insatser och i många avseenden varit banbrytare och föregångare i länet. Inte minst i valrörelserna och i kontakterna med väljarna har kvinnor varit väldigt aktiva. Någon större utdelning av detta i form av politiskt inflytande kan dock idogt forskande inte ge belägg för.

Många högerkvinnor i Västerbotten engagerade sig tidigt i rösträttsrörelsen. Helena Ljungberg var en av dem och en föregångare och pådrivare.

Bildande av kvinnoklubbar

I Umeå bildades 1920 Högerns kvinnoklubb och 1928 fick Degerfors en moderat kvinnoförening. 1930 startade fröken Elisabeth Gip organisationsarbete på allvar i länet och nya föreningar tillkom. Vid ett sammanträde i Skellefteå 1932 bildades Västerbottens läns Moderata Kvinnoråd. Rådet hade bland annat politiska kurser. Vid årsmötet 1936 var fröken Gip ordförande och då hade länet 27 kvinnoföreningar med 2 750 medlemmar. Ensam kvinna i länsförbundsstyrelsen var vid den tidpunkten Ingrid Rosenbaum från Ånäset. 1939 hade Skellefteå stads moderata kvinnoförening 144 medlemmar. Ordföranden hette Margareta Bäärnhielm. Samma år hade Nysätra kvinnoförening 85 medlemmar och Olga Lindmark var ordförande. I Burträsk fanns 165 medlemmar och 1930 efterträddes Berna Zetterberg av Victoria Olsson i Bygdeträsk som ordförande.

Avvecklingen

Under 1960-, 1970-, och 1980-talen avvecklades kvinnoföreningarna successivt. Fler och fler kvinnor ansåg att verklig jämställdhet inte skulle uppnås om inte kvinnor och män kämpade jämsides. Många kvinnliga eldsjälar i länet kämpade dock vidare, framförallt med att ge utbildning och stöd till kvinnor som ville engagera sig politiskt. Många politiskt aktiva kvinnor har gått eller har går den centrala utbildningen, Aktion MKF, som startades av Britt Mogård i mitten på 1980-talet. Under andra delen av 1990-talet anordnades också regionala Aktion MKF-utbildningar i länet under ledning av Ulla Löfgren och Elisabeth Eriksson.

Det var entusiastiska kvinnor som tränade torgmötesteknik under den regionala utbildningen.

Här Barbro Holmlund, Lycksele och Gun-Brith Stenvall, Storuman

1997 upphörde Moderata Kvinnoförbundet som förbund och ersattes av ett nätverk, Moderatkvinnorna med en länsansvarig kvinna. De regionala moderatkvinnoansvariga ingår i ett rikstäckande råd. Moderatkvinnorna driver frågor om jämställdhet och bedriver opinionsbildning i frågor såsom grooming, trafficing mm.

Länskvinnoordförande

Fröken Elisabet Gip, Vännäs	1932 – 1942
Fru Ingegerd Levander, Vilhelmina och Umeå	1943 – 1959
Gunvor Stenberg, Umeå	1959 – 1971
Sjuksköterska Elly Gunnarsson, Skellefteå	1971 – 1978
Karin Utterström, Skellefteå	1978 – 1979
Karin Bonnedahl, Skellefteå	1979 – 1980
Fru Gunvor Larker, Robertsfors	1980 – 1986
Torborg Gebart Andersson, Umeå	1986 – 1989
Ingrid Nordensson, Umeå	1989 – 1994

Ulla Löfgren, Umeå	1994 – 1997

Länskvinnoansvariga har varit:

Ulla Löfgren, Umeå	1997
Ing-Marie Alfredsson, Umeå	1998
Ulla Löfgren, Umeå	1999 – 2000
Ing-Marie Alfredsson, Umeå	2000 – 2002
Victoria Sollén	2002 – 2003
Ulla Löfgren	2003 – 2004
Christina Lidström, Bjurholm	2005
Pauline Berg, Vindeln	2006 – 2007
Elisabeth Björnsdotter Rahm	2008 –

Länet runt

Elisabeth Gip, en eldsjäl

När man läser protokollen från de olika kvinnoföreningarna i länet samt från länskvinnorådet framgår att Elisabeth Gip, Vännäs var en i sammanhanget mycket betydelsefull kvinna.

Elisabeth Gip föddes i Karlshamn 1895, men familjen flyttade sedermera till Rotebro. Elisabeths pappa, Karl, var timmerman men sadlade i Rotebro om och bedrev där handelsträdgård. Mamman Hanna var en sträng schartauan som ändå höll hårt på att barnen skulle ha en akademisk utbildning. Elisabeth tog studentexamen och läste under en tid nordiska språk vid universitet. Hennes intresse för politik gjorde att hon först anslöt sig till Bonde-förbundet och senare till Högern.

I början av 1930-talet kom hon till Västerbotten och bosatte sig i Spöland. Uppenbarligen var det i sin funktion som partiets resesekreterare hon kom att fastna för just den bygden.

Elisabeth Gip förefaller ha varit en kraftfull kvinna på många sätt. Hon hade förmågan att kunna uttrycka sig väl i både tal och skrift. Det finns heller ingen tvekan om att hon brann för sin uppgift.

Det står helt klart att det var hennes idoga arbete som låg bakom uppstartandet av så många kvinnoföreningar i länet. Hon fungerade också som länskvinnorådets ordförande i många år. Hon lyckades bl.a. ge ut en minnesbok för åren mellan 1930 och 1940, Västerbottens Högerkvinnor. Där har hon sammanfattat vilka förtroendeuppdrag som 1940 innehades av kvinnor.

Citat: *" Som mål för det kommunala arbetet står, att Högern i kommunerna skaffar sig största möjliga inflytande i kyrko- och skolråd, i kommunalfullmäktige och i övriga institutioner. Ett flertal högerkvinnor ha invalts i kommunala nämnder och styrelser men utgöra dock ännu blott en ringa procent av det totala antalet ledamöter. För närvarande finns i länet 2 högerkvinnor i stadsfullmäktige, 7 i kommunalfullmäktige, 6 i municipalfullmäktige, 12 i kyrkofullmäktige, 1 i kyrkoråd, 15 i fattigvårdsstyrelse, 21 i barnavårdsnämnd, 5 i pensionsnämnd, 9 i skolstyrelse, 18 i dispensärnämnd, 2 i tandklinikstyrelse, 4 i nykterhetsnämnd, 1 i taxeringsnämnd, 1 i hembygdsföreningsstyrelse, 2 i styrelser för lärlings- och yrkesskolor, 1 i hälsovårdsnämnd, 1 i styrelse för musiksällskap, 4 i styrelser för fonder, 3 i arbetsstugestyrelser, 1 i centralstyrelsen för Västerbottens arbetsstugor, 3 i styrelse för sjukstugor, 1 i distriktvårdsstyrelse, 1 i barnmorskestyrelse, 1 i styrelse för skyddshem, 3 i styrelse för lanthushållsskolor, 1 i styrelse för sjuksköterskeskola och 1 i mödrahjälpsnämnd.*

Ytterligare exempel på hennes skrivförmåga hittas i ett klipp ur Umebladet den 30 maj 1930. Citat:

"Allmänna Valmansförbundet, högerns riksorganisation, har till syfte att främja en sådan politik, som, fri från omogna hugskott och äventyrlig lek med vårt folks andliga och materiella värden, på fasta grunder kan bygga upp en tryggad och ljus framtid för folkets alla medlemmar. Det vädjar nu till kvinnorna i ett landskap, där kristen tro räknats som vårt livs omistligaste tillgångar och givit åt folkkarktären djup och resning, att förena sig med de tusentals kvinnor, som i det övriga Sverige sammanslutit sig för att, fast organiserade, arebta för värnandet av de andliga och materiella tillgångar, på vilka vårt samhälle, vår kultur, vårt andeliv vila, och vid vilkas förlust erfarenheten och mognaden ej våga se in i framtiden. Må därför varje kvinna i detta landskap, som anser att vi ha något att bevara och som förmår känna faran i det politiska schackrandet med våra oförytterligaste värden, bliva medlem i en av Västerbottens läns moderata kvinnorföreningar. Elisabeth Gip"

Vid sidan av det politiska arbetet förekom socialt arbete i stor utsträckning bland de moderata kvinnorna. De bidrog med insamlingar till sjukstugor, kyrkorestaureringar och samlade gåvor till arbetsstugor och nödlidande. Elisabet Gip gillade inte detta. I en artikel redan 1929, då hon tjänstegjorde som resesekreterare, gick hon så långt att hon ansåg "insamlandet av medel för något välgörande ändamål" ungefär lika meningsfullt för en politisk kvinnoklubb som att spela bridge. Hon menade att det kvinnoföreningarna hade att syssla med var "upplysning och utbildning och oavbruten kontakt med det politiska livet självt".

1934 föreslog Elisabeth Gip i en skrivelse till AVF:s arbetsutskott att partiet borde "Vidta sådana åtgärder som befordra kvinnors inval i riksdag och landsting, kommunala styrelser och nämnder. Annars, menade hon, skulle det vara omöjligt att "förstärka eller ens vid nuvarande effekt bibehålla högerkvinnornas insats i det politiska livet". Det fanns således en stor

frustration hos kvinnorna i Västerbotten, och för övrigt i hela partiet, över att kvinnorepresentationen var så låg.

Elisabeth Gip förstod att kvinnorna behövde utbildning för att få det självförtroende som krävdes för att hävda sig i den mansdominerade politiska världen. Redan i början av 1930-talet startade Västerbottens högerkvinnor, genom henne, den aktivitet som sedan varade in på nästa decennium och som om något visar betydelsen av en entusiasmerande personlighet. Hon ordnade årligen två eller flera kurser och konferenser, ofta i kombination med offentliga föredrag som drog imponerande publik, och ofta i samarbete med grannlänen. Det var också i ”Övre Norrlands Moderata kvinnoorganisationers” namn som hon 1936 började ge ut tidskriften Arvet. Hon inspirerade också en skriftserie ”Aktuella politiska frågor ur västerbottnisk synpunkt”, gav ut flera årsböcker för länets högerkvinnor och särskilda valtidningar vid två val.

Strax före krigsutbrottet avfattade Västerbottens högerkvinnor på, Elisabeth Gips initiativ, två resolutioner, en i befolkningsfrågan och, i samband med ett försvarsmöte i Umeå, en allvarlig maning till anstalter för stärkande av landets försvar..

De sista i Västerbotten åren var dock minst sagt stormiga för fröken Gip.. Kanske hon blivit för självsvåldig, kanske började hon utgöra ett hot – vem vet?

Vice ordförande fru Clara Årre-Eriksson kallades i vart fall, våren 1941 till Högerförbundets arbetsutskott (länsförbundets au) med anledning av de anmärkningar som revisorerna hade på kvinnoförbundets redovisning. Vid det kommande årsmötet i juni 1941 uppstod ett stort bråk mellan Elisabeth Gip och de kvinnor i styrelsen som ville ställa henne till svars för den ofullständiga ekonomiska redovisningen. Genom sin vältalighet lyckades ändå Elisabeth Gip bli omvald för ytterligare ett år.

Anledningen till att Elisabeth Gip inte blev kvar längre i Västerbotten var dock att hennes pappa blev sjuk och som ”ansvarsfull” dotter ställde givetvis Elisabeth upp och skötte honom i hemmet fram till hans död 1946. Elisabeth Gip tycks också fortsatt ha haft partiets förtroende, då hon ett tiotal år senare dyker upp som utsänd resesekreterare från Stockholm.

Skellefteå stads Högerkvinnor

Den 9 november 1931 bildades en kvinnoförening med namnet Skellefteå Moderata Kvinnoförening. Dess första ordförande var fru Märta Forsell. Antalet medlemmar var år 1932 52 stycken. Vid valet 1932 agiterade medlemmarna runt om i hemmen och under valdagen deltog de vid avprickningen av röstlängder. Avslutningsorden i verksamhetsberättelsen för 1932 lyder: ”I övrigt har föreningen arbetat efter givna riktlinjer, men på grund av den livliga verksamhet, som bedrivits av den manliga moderata föreningen, har ej så mycket hittills stått övrigt för vår förening att uträtta”.
1935 hade medlemsantalet i föreningen ökat till 99 stycken. Detta år besöktes föreningen av riksdagsledamoten Berta Vellin från Stockholm. 1939 bytte föreningen namn till Högerns kvinnoförening i Skellefteå stad. Vid årsmötet 1945 hade föreningen 133 medlemmar och höjde medlemsavgiften till 1:50 kronor. Den 17 november samma år besöktes föreningen av doktor Ebon Andersson som talade om aktuella riksdagsfrågor.
1948 hade föreningen besök av fröken Lotten Finnberg, Norsjö, som höll föredrag över ämnet: ” Sociala reformer få ej premiera lättja och bestraffa sparsamhet.” 1951 hade medlemsantalet ökat till 296 personer.

Högerns kvinnoförening i Lycksele under krigstid

Styrelsen bestod av åren 1939- 1941 av följande personer:

Ordförande	fröken Gertrud Årre
V. ordförande	fru Valborg Lindblom
Sekreterare	fru Gunborg Lundgren
Skattmästare	fru Andrea Furberg

Övriga ledamöter: fru Frida Almkvist, fru Tilda Fällman, fru Berta Andersson, fru Sonja Gran, fru Maj Ljungberg.
Till ledamöter för byarna valdes fru Tekla Persson, Björksele, fru Jenny Borgström, Vindelgransele, fru Kerstin Israelsson, Vinliden och till suppleanter för dess fru Josefina Fahlberg och fru Hilma Åberg. Medlemsantalet var under åren omkring 60 personer.
Under perioden var verksamheten på grund av kriget ganska blygsam. Ett offentligt möte med friherrinnan Elise Mannerheim kunde dock noteras i årsberättelsen. Hon talade över ämnet: Fältmarskalk Mannerheim.
Frivilligarbetet som var knutet till beredskapen och kriget dominerade dock.
Under år 1944 och 1945 underhöll kvinnoföreningen i Lycksele ett norskt fadderbarn och en särskild kommitté anordnade en julfest för den till Lycksele evakuerade befolkningen från Kittilä socken i norra Finland.

Vännäs sockens Högerkvinnor

Citat: *”Torsdagen den 9 maj 1957 hölls i Centrumkällaren i Vännäsby ett högermöte till vilket inbjudningskort skickats till en hel del damer i Vännäsby med omnejd, vilka kunde tänkas vara intresserade av att bilda en kvinnlig högerförening.*
Sedan Vännäs Kvinnliga Högerförening delats så att den endast omfattade Vännäs köping, var det meningen att Vännäsby med närliggande byar skulle bilda en egen förening.
Till högermötet i Centrumkällaren hade omkring 30 damer med Länskvinnorådets ordförande, fru Ingegerd Levander och ombudsman Berndt Nilsson i spetsen infunnit sig.”
Vid mötet valdes en styrelse bestående av:

Ordförande	fru Agnes Klementsson, Vännäsby
V. ordförande	fru Hulda Lundström, Brattby
Sekreterare	fru Irma Gotnell, Vännäsby
Kassaförvaltare	fru Maja Lundström, Brattby

Övriga ledamöter och suppleanter: Fru Anne-Marie Jörgensen, Harrselefors, Fru Inga Hansson, Brån, Fru Thyra Lantz, Vännäsby, fru Dahlgren, Vännfors, fru Elsa Jonsson, Stärkesmark, fru Rut Hermansson, Strand, fru Karin Nyman, Pengsjö.

Vännäs sockens Högerkvinnor anordnade trevliga program för sina medlemmar. Vad sägs om Tanganyikakväll med kyrkoadjunkt Rolf Nyberg och insamling av pengar till ett sjuksköterskehem i Tanganyika. Eller en utflykt till Umeå med besök på Husliga seminariet där avsmakning av rätter och matdemonstration stod på programmet. 1958 gjordes en utflykt till Sjuksköterskeskolan i Umeå med Nymans buss för att få en inblick i sjuksköterskeutbildningen.

Agnäs/Bjurholms Moderata Kvinnoförening

Där moderaterna (högern) varit starka har också de moderata kvinnoföreningarna varit starka. Så hade exempelvis kvinnoföreningen Agnäs/Bjurholm 1931 etthundra medlemmar. I Bjurholm fanns dessutom en förening som hette Näsland-Balsjö kvinnoförening.
Citat ur föreningens årsmöte i mars 1932, vilken firades tillsammans med Nyåkers kvinnoförening:

”Närvarande voro samtliga medlemmar utom en samt ett 40-tal kvinnor från andra byar.

§1 *Sjöngs sången, Vår Gud är oss en väldig borg.*

§2 *Välkomsthälsning av ordförande inom föreningen, Fru Sanna Bäckman.*

§3 *Politiskt föredrag av Fr Elisabeth Gip.*

§4 *Rast, med kaffeservering och livligt samspråk.*

§5 *Sång: Vårt land, vårt land, vårt fosterland.*

§6 *Årsmötesförhandlingar, först Agnäs, sedan Nyåkers. Från Nyåkersföreningen var närvarande femton medlemmar.*

§7 *Beslöt föreningen att förlägga arbetet i byarna, att försöka få hjälp med föredrag av Redaktör Dahlin ock så inom kort få ett möte förlagt hit med filmförevisning.*

§8 *Sången Du gamla, du fria sjöng ock mötet förklarades upplöst.*

Dag som ovan *Thea Nordström, sekr”*

Det ovan beslutade mötet med Redaktör Dahlin ägde rum inom kort efter beslutet.
Det var ett offentligt möte som var talrikt besökt, enligt sekreterarens anteckning.

Av de gamla protokollen framgår att de flesta möten inleddes med sången,
Vår Gud är oss en väldig borg och avslutades med nationalsången.

Länskvinnorådet

Länskvinnorådet bildades i Skellefteå 1932 på initiativ av Elisabeth Gip. Ett möte på 50-talet med länskvinnorådet kunde se ut på följande sätt:

”Protokoll fört över Länskvinnorådets årsmöte i Umeå den 2 december -51.

§1 *Kaffe serverades varefter mötet öppnades av Ingegerd Levander som hälsade alla hjärtligt välkomna.*

§2 *Hon överlämnade ordet till Fru Amelia Kallin som talade över ämnet, Kvinnoföreningarnas verksamhet förr och nu.*

§3 *Fru Rehn Lundgren, Vindeln talade över ämnet, Studiecirkelverksamheten.*

§4 *Samtliga medlemmar bjöds på en härlig middag under angenäm samvaro.*

§4 *Under middagen överlämnades en gåva till Fru Ingegärd Levander på hennes 50-årsdag från Västerbottens läns Kvinnoföreningar.*

§5 *Konsulent Gullan Brändström talade över ämnet ”Hemvärnsberedskap under krigstiden.*

§6 *Årsmötetavslutades med kaffe och vi åtskildes efter en allt igenom trevlig dag.*

Ingegerd Lövgren, sekreterare”

Högerns Kvinnoförening i Tavelsjö

I Tavelsjö var mötena ofta kortfattade och säkert trevliga. Från möten under 1952 och 1953 kunde det se ut på följande sätt:

§1 Mötet öppnades.
§2 Kaffedrickning
§3 Lottdragning
§4 Mötet avslutades.

1962 hade verksamheten inte nämnvärt vitaliserats. Av verksamhetsberättelsen kan utläsas *”Att verksamheten präglats av måttlig aktivitet*”. Det hade varit en sammankomst hos fru Sjöström och två möten i Brodins café. Styrelsen uttryckte därför, som avslutning i verksamhetsberättelsen, en förhoppning om att föreningens kommande verksamhet måtte präglas av en mer politisk aktivitet, särskilt med sikte på höstens val.

Nordmalings moderata kvinnoförening

Det första verksamhetsåret tycks ha varit 1930. 1932 deltog föreningen i Nordmalings Moderata förenings sammanträde och fick vara med och nominera till kyrkofullmäktigevalet. Av de nominerade kvinnorna invaldes en som ordinarie och en som suppleant vid det följande kyrkovalet. Medlemsantalet var 1933 89 personer. Dessutom var 28 kvinnor inskrivna i Valmansföreningen.
Den 10 februari anordnades Kvinnorådets årsmöte i Nordmaling tillsammans med lokalföreningens årsmöte. Föreläsare vid detta tillfälle var: Doktor Alexandra Skoglund, Lektor Arner, Jur. kand Wistrand, Redaktör Dahlin, Doktor Lundgren, Professor Bohlin och Lektor Ekegård . Tillslutningen var enligt protokollet – storartad. I mitten av 1930-talet oroade sig kvinnoföreningen över att Bondeförbundet värvade över en mängd medlemmar

från Högern. Efter valet 1936 var föreningen ordentligt besviken över valförlusten. De hade ju arbetat hårdare än någonsin, besökt alla byar och knackat dörr, delat ut pamfletter och hållit offentliga möten. Vid ett stort möte deltog fröken Elisabeth Gip tillsammans med notarien (Jarl) Hjalmarsson. Under 1940 påverkade krigshändelserna även Nordmalings kvinnoförening, vars frivilligarbete upptog all tid. De hann emellertid stödja kampen för att rädda Umebladet och bekostade prenumerationer till sjukstugan och till ett kafé. Dessutom inköpte de två aktier i sagda tidning.
1942 gick kvinnoföreningen fram med en egen kvinnolista i kommunalfullmäktigevalet. Föreningens ordförande Ruth Fossum Johansson invaldes. Under 40-talet var också föreningsrepresentanter deltagare i ett stort antal kurser på Gimo, enligt styrelsen var de dock alldeles för få som tog sig tid att förkovra sig.
Uppenbarligen hade nordmalingskvinnorna haft både en kommunfullmäktige och en landstingsplats, för i verksamhetsberättelsen från 1946 står följande slutord att läsa:
Citat: *” Vid höstens val i Landsting och Kommunalfullmäktige blev det nederlag för kvinnorna, men får vi hoppas att de män som på högerns listor gick in i kommunfullmäktige äro väl skickade att göra en god insats. Men förlusten av platsen i landstinget är svår att smälta. Dock ha vi bara att fortsätta vårt arbete utan avbrott och i den förhoppningen att en gång i framtiden skall det visa sig nödvändigt att även bereda plats för kvinnan i olika nämnder.*
Nog vill det ibland synas som allt arbete från vår sida vore fåfängt. Lusten att lägga upp och ge sig till ro, gör sig stundom påmind, men seg är dock viljekraften hos Högerns kvinnor. Låt oss därför hålla ut och ta nya krafttag. Det kan sluta med seger!”

En 95-åring minns

Karin Persson, Skellefteå, har intervjuat Lotten Finnberg

Lotten föddes 1915 i Norsjö.

När Lotten var några år gammal dog hennes pappa och Lotten flyttade då tillsammans med sin mamma till den lilla byn Storliden 2 km fågelvägen från Norsjö. Där växte hon upp tillsammans med sin mamma, sina morföräldrar och sina fem mostrar och sex morbröder.
I hemmet fanns Skellefteblad medan andra hushåll i byn prenumererade på den frisinnade tidningen Norra Västerbotten. Det var en god sammanhållning mellan familjerna, men Lotten upplevde dock att det var en viss skillnad bl a genom att det var olika tidningar som lästes. Att läsa Skellefteblad anser Lotten vara signifikant för familjens ställningstaganden.

Lotten, som var duktig i skolan, uppmanades att studera och 22 år gammal kom hon tillbaka till Norsjö som lärarinna. Av en socialdemokrat blev hon - utan partibeteckning - ombedd att ställa upp i municipalfullmäktige. Någon partipolitik bedrevs inte utan gränserna mellan ledamöterna var flytande och alla var i stort sett eniga.
I början av 50-talet erbjöds Lotten, som då hade köpt bil, en resetjänst av landstinget. Det innebar 50 % undervisning i klass i Lycksele och 50 % med att lägga upp undervisning för barn i ett mellanting mellan vanlig klass – hjälpklass i Västerbottens inland. Tjänsten innebar bilkörning ända upp till Tärna.

Lotten blev invald i Lycksele fullmäktige och lantmätare Sven-Erik Westerlund föreslog att hon skulle ställa upp i landstingsvalet. Där blev hon invald och satt även i socialnämnden som dess vice ordförande.

Samarbetet med Gunvor Stenberg, ledamot i andra kammaren, minns Lotten med glädje.
Vid nästa val var Lotten inte valbar för Lycksele eftersom hon nu bodde i Norsjö.
1957-58 arbetade Lotten vid Lärarhögskolan i Stockholm dels med undervisning och dels med hur den då nya pryoverksamheten skulle genomföras och påbörjas i skolan.
Efter att ha fått rektorstjänsten i Norsjö flyttade hon tillbaka hem sommaren 1958. Hon blev då kyrkopolitiskt aktiv som ledamot i kyrkofullmäktige, i stiftstinget (nuvarande stiftsstyrelsen), i Luleå stifts kvinnoråd och var även ledamot i domkapitlet i 12 år. Under den tiden var Lotten också ledamot av kyrkomötet och vice ordförande i psalmboksutskottet inför arbetet med den psalmbok som antogs av kyrkomötet 1986.
I 27 år var Lotten kyrkvärd i Norsjö kyrka.
Under en period var Lotten nämndeman i Länsrätten, en uppgift hon var tvungen att lämna på grund av stor arbetsbelastning.
Hon har alltid bekänt sin politiska tillhörighet och alltid blivit respekterad för sina åsikter.
Kontakten mellan Lotten och hennes mamma var nära och de bodde under alla år tillsammans.
Efter pensioneringen och efter det att hennes mamma avlidit flyttade Lotten till Skellefteå.

Kampen om makten

Det tycks till en början inte varit så att kvinnorna var ute efter personlig makt. Detta är givetvis helt naturligt. Männen ansågs ju fortfarande ha ”större förstånd” än kvinnor. Kvinnorna ställde helt osjälviskt upp och ”hjälpte till” i kampen om de rätta idéerna. Visst ville de gärna nomineras till listorna, men säkert aspirerade de inte på första platsen. Det föreföll säkert också till en början helt omöjligt att en kvinna skulle bli vald till ordförande i en partiförening eller i fullmäktigeförsamlingen. Det är därför ganska ovanligt att, liksom Lotten Finnberg, bli vald till vice ordförande i en socialnämnd redan på 50-talet.

Det dröjde nog in på 1960- 70 -talet, då kvinnor i större utsträckning började förvärvsarbeta (även om de var gifta), innan kvinnokampen också började handla om att få del av maktpositionerna.

Det första kvinnliga kommunalrådet

Sinnika Nyberg
Valet 1985 var framgångsrikt för moderaterna i Storuman, liksom även på andra håll. De fick två mandat i kommunstyrelsen. Till dessa platser nominerades Sinnika Nyberg och Marianne

Löfstedt. Efter en överenskommelse mellan de borgerliga partierna utsågs Sinnika Nyberg till oppositionsråd. Tyvärr hann Sinnika endast verka i tre dagar på sin nya post innan hon drabbades av en svår stroke.

Marianne Löfstedt
Marianne Löfstedt utsågs till ersättare för Sinnika. Marianne verkade sedan som kommunalråd mellan åren 1986 – 1991 och 1995 – 2001. Marianne Löfstedt är därmed den kvinnliga moderat i Västerbotten som innehaft posten som kommunalråd i flest år. Marianne var också ersättare i riksdagen under en period och som sådan ersatte hon Hans Dau under en månad. Marianne Löfstedt var under många år även ledamot av förbundsstyrelsen och ordförande i dess arbetsutskott. Hon har också innehaft en rad olika förtroendeuppdrag i stat , landsting och kommun.

Ulla Löfgren
Ulla Löfgren utsågs till kommunalråd i Umeå efter valet 1991. Detta val var en sådan stor framgång i Umeå att det för första gången sedan 1979 blev borgerlig majoritet med stöd av miljöpartiet. Ordförande i kommunstyrelsen blev en centerpartist. 1994 valdes Ulla in i riksdagen. 1998 blev hon dock tvungen att lämna riksdagen sedan Anders Sjölund kryssat sig förbi henne. Ulla återtog platsen 2002. Hon var sedan kvar i riksdagen till 2008 då hon lämnade uppdraget i förtid på grund av ohälsa. Ulla satt i länsförbundsstyrelsen och var ordförande i arbetsutskottet under några år samt senare ordförande i förbundet. Vidare var hon ordförande i MKF, Västerbotten och ledamot av MKF:s förbundsstyrelse från 1993 till och med förbundets nedläggning1997.

Gunilla Berglund
Gunilla Berglund tog över oppositionsrådsposten i Umeå efter Anders Sjölund 1998, då han steg in i riksdagen. Gunilla innehade posten till och med 2002. Gunilla Berglund har också varit ordförande och vice ordförande i ett flertal kommunala bolag. För närvarande (2010) innehar hon vice ordförandeposten i Umeå energi AB.

Eva Zetterström
Eva Zetterström utsågs till oppositionsråd i landstinget efter valet 1998. Detta skedde efter en förtroendekris för den tidigare moderate gruppledaren. Hela den borgerliga gruppen kunde dock helhjärtat ställa sig bakom Eva som landstingsråd. Hon införde också en samarbetsanda i gruppen som har blivit bestående. Valet 2002 blev centerpartiet åter största parti i landstinget.

Det dröjde mer än 70 år innan kvinnor började ta plats

I Skellefteå gladdes kvinnorna över valframgången 1966. Ur kvinnosynpunkt fick de dock erkänna ett totalt nederlag. Sammanslagningen av fem kommuner till Storskellefteå innebar att de förlorat den enda kvinna de haft i stadsfullmäktige (förmodligen var det Gertrud Berglöf, vars man satt i fullmäktige för folkpartiet). I fullmäktige fanns 56 män och fyra kvinnor, de senare samtliga socialdemokrater.

Vi ser att där partiet är största parti eller största oppositionsparti får nu även kvinnor vara med och dela makten. Det dröjde dock till i mitten på 1980-talet innan detta blev ett faktum. Den första kvinnan som ordförande i en politisk församling hittar vi i Bjurholm. Iris Johansson var Personalnämndens ordförande åren 1983 – 1985 samt 1986 – 1988. Innan dess kunde vi se kvinnor i styrelser och nämnder, ofta som suppleanter. När moderaterna fick den ledande makten i Bjurholm valet 1994, har fler kvinnor också betrotts med ordförandeposter. Ewa Stuge har varit ordförande i omsorgsnämnden mellan åren 1999 – 2002 och 2002 – 2006. Louise Bonta blev ordförande i omsorgsnämnden 2003 – 2010. De första kvinnor som ordförande eller vice ordförande i kommunstyrelsen var Sinnika Nyberg och Marianne Löfstedt från Storuman. Efter mitten av 1980-talet då det tycks ha lossnat kan man se kvinnor på vice ordförandeposter runt om i länet där moderaterna är i opposition.

Är kvinnokampen nu då slut kan man fråga sig. Det kan den inte vara. Det pågår nämligen en ständig kamp, mellan kvinnor och män, mellan män och män, mellan kvinnor och kvinnor. Tyvärr är många kvinnor alldeles för undfallande och passiva. Det tycker inte att makten är värd striden. Men för att kvinnor skall få hälften av makten, hälften av ansvaret och hälften av allt det roliga måste kampen fortsätta. Kvinnor måste våga stå upp, lära sig lägga upp strategier och lära sig stå pall då det blåser. Det är inte lätt, men det går. Kom an!

Materialet är sammanställt och kommenterat av

Ulla Löfgren och Elisabeth Eriksson

Gudrun Forslund och Karin Persson, Skellefteå har bidragit med forskningshjälp

Mars 2010

Källor:

Folkrörelsearkivet, ombudsman Peer Forsbergs 50-årsskrift, stadsarkivet Umeå , Lennart Gip, Hässleholm, Skriften "Kvinnoförbundet 50 år"

Boken som kostar 150 kronor kan beställas genom partiexpeditionen

Medförfattare i boken är Elisabeth Eriksson och Ulla Löfgren